

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATTVerden er fremdeles den
samme - med andre ord

HAUK

DAGENS SUKK

Hvor svekkes velferden – i Sverige eller Norge?

Velferdsbomber

Ali Esbati

KRON OG
MYNT

Den norske sykelønnsordningens proklamerte krise nådde nylig nye høyder med Navs tall for tredje kvartal i år. Sykefraværet har det siste året økt fra 6,1 prosent til 6,9 prosent. Det betyr at den nå er 0,1 prosentpoeng høyere enn i 2001, da de første direkte sammenlignbare tallene er tilgjengelige. Rundt en tredjedel av økningen antas å skyldes svineinfluensaen. Og både i 2002 og 2003 var sykefraværet høyere enn i år. Det hindrer ikke Høyres Torbjørn Røe Isaksen fra å utrope at «dette er dramatisk»; det er «en bombe under velferds-samfunnet» som nå «går av», intet mindre.

Ser man nærmere på tallene for det siste året, ser man en økning i bransjer som har blitt rammet ekstra hardt av finanskrisen, først og fremst bygg og anlegg. Det kan skyldes at turbulens og nedbemanning sliter på folk. Det kan finnes overgangseffekter – at noen blir sykemeldt en tid i stedet for å bli arbeidsløse. Tallene kan også påvirkes av at innvandret arbeidskraft, som ikke har kunnet eller våget ta ut sykedager ved sykdom, forsvinner ut fra statistikken. Antagelig er det en blanding av ulike faktorer som ligger bak.

Slik er sykdomsstatistikken: kompleks. Det forblir imidlertid uklart hvordan man skulle desammere «bomben under velferdssamfunnet» hvis det stilles hardere krav til leger om å ikke sykemelde, eller hvis flere havner i arbeidsløshetskøen med sykdomssymptomer.

Også i Sverige fortsetter debatten om ordningen for de syke. Der har høringsgjeringens tiltak begynt å gi effekter. Frisøren Pernilla, 41 år, forteller om hvordan hun etter mange år i yrket fikk smerter i nakke og høyre arm. Legene hennes sykemeldte henne. Men et halvt år senere bestemte Försäkringskassan (svenske Nav) at hun ikke burde ha vært sykemeldt – hun kunne jo ha endret arbeidsstilling og jobbet på en måte som ikke anstrenger høyrearmen! Marianne, 59 år, er professor. Hun har ført en lang kamp mot leukemi. Nå prøver hun å arbeide deltid. Men hun får ikke være sykemeldt i 25 prosent. Myndighetene har i stedet foreslått at hun skal si opp stillingen sin og begynne å arbeide heltid på Samhall (enkelt verkstedarbeid for funksjonshemmede). Catrine, 42 år, har operert knærne sine 18 ganger. To leger har slått fast at hun mangler

ILLUSTRASJON: KNUTT LØVÅS KNUGUNI@ONLINE.NO

arbeidsevne. Försäkringskassan har overprøvd dem. Catrine ble henvist til arbeidsformidlingen, som sendte henne til en skolekantine. Men to timer der ga henne alvorlige smerter. «Man føler seg veldig verdiløs som person [...] Jeg vil at det skal være behov for meg, men på en måte jeg tåler.» sier Catrine, som nå må leve på mannens inntekt. Försäkringskassan regner også med at rundt 16.000 personer som har hatt midlertidig førtidspensjon, blir tvunget over på sosialstøtte den nærmeste tiden.

I Sverige – som både Stoltenberg og Røe Isaksen har løftet frem som mulig inspirasjonskilde – har man altså lyktes å gjøre noe med statistikken over sykemeldte og uføre. Det er det motsatte

«Mistro er smittsomt»

av å gjøre noe med problemene med at folk blir syke – og at folk som ikke kan arbeide for fullt skal finne en verdig og rimelig produktiv rolle i samfunnet.

Selvsagt er det dramatisk knyttet til sykelønnsordningen. Den handler grunnleggende sett om framtidige veivalg for velferdssystemene i en global kapitalistisk økonomi som er utsatt for kriser og som er systemisk programmert til å skvise ut så mye som mulig fra den enkelte – som om hver dag var den siste.

I Sverige har støtten til regjeringen falt. Kanskje avgjør kaoset valget høsten 2010. Men det forutsetter dels at folk oppfatter at det finnes et alternativ – at det finnes et politisk veivalg i utformingen

av velferden. Og dels påvirker nedmonteringen av velferden i seg selv folks atferd og oppfatninger.

I utredningen «Ny uførestønning og ny alderspensjon til uføre» (NOU 2007:4) føres en diskusjon om forutsetningene for ulike samfunnsmessige omfordelingsordninger. Man refererer til forskning som viser at «sjenerøsitet mot fattige er betinget av at en tror på at den fattige arbeider hardt, det vil si gjør så godt han/hun kan», og konstaterer samtidig at hele 60 prosent av amerikanerne mener at fattige er «late». Blant europeere er det 27 prosent. «Dette kan være en forklaring på hvorfor den amerikanske velferdsstaten er lite utbygd i forhold til den typiske europeiske velferdsstaten», er konklusjonen. Men her er det naturligvis en vekselvirkning. En samfunnsmodell som skaper en avstand til folk som har blitt rammet av problemer, bidrar også til å reproducere engstelige «redde-seg-den-som-kan»-holdninger. Mistro er smittsomt. Det er der den virkelige bomben under velferdsstaten er plassert.

Ali Esbati,
økonomanalytiker i
Manifest senter for samfunnsanalyse
esbati.ali@gmail.com

Økonomene Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen, Ingvild Almås og Ali Esbati skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.økonominettverket.no.

Oversatt fra svensk av Lars Nygaard

PÅ TEPPE

Animert

NRKs «Harry og Charles», om prins Carl og prinsesse Maud, får i Aftenposten kritikk av forfatter Tor Bomann-Larsen, som mener serien er fiksjon presentert som fakta. Regissør Marit Moum Aune mener det er **greit å jukse litt**, og viser til britenes framstilling av sin dronning i filmen «The Queen».

– Jeg er faktisk overrasket over hvor svak tradisjon det er i Norge for å vise levende mennesker i norsk film.

Dette forklarer formodentlig den høye forekomsten av **kunstig dialog** i vår hjemlige filmproduksjon.

I live

Me Tarzan, you Jane

Ifølge forskning.no er shoppingmønstrene som i våre forfedres dager:

«**Mens menn var ute og jaktet, samlet kvinnene planter og sopp.**»

Synet av menn med spyd og kvinner med overdimensjonerte flettekurver i januarsalget er altså **ingen grunn til panikk**.

Amen

Samme sted kan vi lese at menn orienterer seg etter himmelretningene når de er på kjøpesenteret, mens kvinner **heller vil høre at de for eksempel skal ta til høyre ved vannårnet eller til venstre ved kirken**. En real utfordring for senterarkitektene.

Alt i ett?

Dionysisk krigføring

Anna Anka innrømmer at hun og mannen Paul har et **spesielt forhold**:

– **Ekteskapet er som første verdenskrig. Først ligger vi og skyter på hverandre, nå koser vi oss med vin sammen.**

Den som vil gi damen et lite historiekurs, trenger ikke sende boktips til

teppet@klassekampen.no